

Allvarlig kritik mot Kammarrätten i Stockholm med anledning av handläggningen av ett mål om beredande av vård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

Beslutet i korthet: En person överklagade en förvaltningsrätts dom på tvångsvård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Kammarrätten fick in målet den 17 juni 2010 men lyckades inte erbjuda en prövning förrän den 22 oktober, när endast en dag återstod av den maximala vårdtiden. Handläggningen har varken uppfyllt allmänna krav på handläggning i domstol eller skyndsamhetskravet i 37 § LVM. Kammarrätten får därför allvarlig kritik.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot bl.a. Kammarrätten i Stockholm med anledning av handläggningstiden i ett mål om beredande av vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM.

Han uppgav i sin anmälan sammanfattningsvis följande. Förvaltningsrätten i Stockholm beslutade i en dom den 7 juni 2010 att bereda honom tvångsvård enligt LVM. Han överklagade domen till kammarrätten som – med hänvisning till att det var sommartid – gav socialnämnden tid till den 20 augusti att yttra sig över hans överklagande. Kammarrätten satte ut målet till muntlig förhandling den 27 augusti, men några dagar före förhandlingen fick han besked om att förhandlingen ställts in eftersom transport inte gick att anordna från det behandlingshem han då vistades vid. En eventuell ny förhandling skulle äga rum vid en tidpunkt då nästan hela vårdtiden hade passerat. Han valde då i stället att återkalla sitt överklagande.

Utredning

Kammarrättens akt i mål 3812-10 och förvaltningsrättens akt i mål 28992-10 samt journalanteckningar från Socialnämnden i Södertälje kommun och från Statens institutionsstyrelse lånades in och granskades. Vidare granskades handlingar som lånats in från Kriminalvårdens transporttjänst. Följande kom fram.

Förvaltningsrätten biföll genom en dom den 7 juni 2010 en ansökan från Social- och omsorgsnämnden i Södertälje kommun om att AA skulle beredas vård med stöd av LVM. Enligt domslutet skulle beslutet om vård gälla omedelbart. AA hade

då varit omhändertagen sedan den 23 april till följd av ett beslut om omedelbart omhändertagande med stöd av 13 § LVM.

I ett överklagande, som kom in till kammarrätten den 17 juni 2010, begärde AA bl.a. att muntlig förhandling skulle hållas. Kammarrätten förelade den 30 juni socialnämnden att yttra sig senast den 11 augusti. Yttrandet kom in den 16 juli. Kommunens ombud begärde, på grund av mellankommande semester, att förhandlingen i målet skulle sättas ut tidigast vecka 34. Den 27 juli kallade kammarrätten till förhandling att hållas den 27 augusti, dvs. under vecka 34. AA kallades att inställa sig personligen.

Den 23 augusti 2010 beslutade kammarrätten att ställa in förhandlingen. Enligt en journalanteckning upprättad samma dag av BB, som arbetade vid det behandlingshem där AA vistades, blev denne kontaktad av en sekreterare vid kammarrätten, som meddelade att förhandlingen var inställd. I journalanteckningen antecknades att sekreteraren endast hade fått i uppdrag att meddela detta, men att hon inte visste orsaken eller något om en eventuell ersättningstid. Efter telefonsamtalet kontaktade BB Kriminalvårdens transporttjänst och polisen i Skövde för att underrätta dessa om att förhandlingen hade ställts in.

Av en tjänsteanteckning i kammarrättens akt, upprättad samma dag med anledning av ett telefonsamtal mellan en fiskal vid kammarrätten och BB vid behandlingshemmet, framgick följande.

Jag ringer upp för att fråga angående möjligheterna att transportera AA till Stockholm för muntlig förhandling. BB uppger att de själva inte har resurser att transportera honom eftersom avvigningsrisken i Stockholm anses som för hög. De måste då rekvirera hjälp utifrån med transporten och det kan komma besked i sista stund om att det inte är möjligt att få hjälp. Idag hålls en förhandling vid tingsrätten i Solna i AA:s utevaro av den anledningen.

Det är även problem med övernattningen för AA i Stockholm. Det vanliga boendet man brukar använda sig av är inte möjligt eftersom AA inte är välkommen där p.g.a. att han tidigare har hotat personalen m.m. Det som kvarstår är övernattning i häktet.

Jag meddelar att förhandlingen den 27 augusti 2010 är inställd och att kammarrätten återkommer angående frågan om AA kan närvara vid en förhandling med hjälp av videokonferens. BB meddelar att de har en bra anläggning för detta ändamål och att AA var positivt inställd till det senast de talade om det.

Den 26 augusti 2010 kallade kammarrätten till en ny förhandling att hållas den 22 oktober. Samma dag hade kammarrättsrådet CC telefonkontakt med det offentliga biträdet. Av en tjänsteanteckning från telefonsamtalet framgår sammanfattningsvis följande. Samtalet äger rum med anledning av att förhandlingen satts ut till den 22 oktober, som är den tidigaste tid som det finns ledig förhandlingssal där videokonferens är möjlig, och att LVM-vården löper ut den 23 oktober. Eftersom behandlingshemmet alltjämt inte har möjlighet att transportera AA till kammarrättens lokaler efterhörs om förhandling med vittnesförhör i AA:s utevaro vore en möjlighet. Det offentliga biträdet är redan uppbokad de preliminära tider i september som föreslås. Det offentliga biträdet avser att kontakta AA för vidare instruktioner.

I en skrift som kom in till kammarrätten den 1 september 2010 återkallade AA sitt överklagande. Kammarrätten skrev av målet.

Ärendet remitterades till kammarrätten som anmodades att komma in med utredning och yttrande över handläggningen av målet.

Kammarrätten (kammarrättspresidenten DD) hänvisade som svar på remissen till ett yttrande från den aktuella avdelningen (dåvarande lagmannen numera justitierådet EE, kammarrättsrådet och vice ordföranden FF samt CC) i vilket upplystes följande.

Det aktuella målet (nr 3812-10) har handlats vid avdelning 3 i Kammarrätten i Stockholm. Tvångsvårdsmålen på avdelningen finns på en särskild rotel. Roteln är organiserad på så sätt att det finns en ämnesansvarig, som tillika är ansvarig domare för målen tills referent är utsedd, samt två beredningsansvariga som bistår med målens praktiska hantering i samråd med den ämnesansvariga. I mål där muntlig förhandling ska hållas utses referent i regel när målet sätts ut till förhandling.

Den ämnesansvariga på roteln är kammarrättsrådet, tillika vice ordföranden, FF. De beredningsansvariga är kammarrättsfiskalen GG och föredraganden HH. I det aktuella målet utsågs kammarrättsrådet CC till referent den 9 augusti 2010, strax efter återkomsten från hennes sommaresemester.

Tvångsvården av klaganden, AA, hade pågått sedan social- och omsorgsnämndens beslut om omedelbart omhändertagande verkställdes den 23 april 2010. Målet kom in till kammarrätten den 17 juni 2010, dvs. tio dagar efter förvaltningsrättens dom.

Till överklagandet fanns fogad en fullmakt från AA:s ombud och offentliga biträde jur.kand. JJ. I överklagandet yrkades muntlig förhandling. Det återropades också vittnesförhör med en tidigare stödperson åt AA, KK.

Samma dag kom även in ett fax från AA som var ställt till biträdet. Med anledning av detta kontaktade avdelningens kansli Hornö behandlingshem, där AA befann sig, och fick besked att handlingen rätteligen skulle vara ställd till kammarrätten (se aktbilaga 4 i kammarrättens akt). Enligt de rutiner avdelningen har var målet nu klart för att begära in yttrande från social- och omsorgsnämnden och sättas ut till muntlig förhandling. Handläggaren lämnade då ut akten till kansliet med instruktioner om detta på sedvanligt sätt skrivna på aktkappan. Med största sannolikhet lämnades målet ut till kansliet för sedvanlig handläggning någon av de närmast påföljande arbetsdagarna efter den 17 juni 2010.

Den 24 juni 2010, vilket var dagen före midsommarafton, kom ett brev in till kammarrätten undertecknat av AA samt hans syster LL. System, och även före detta stödpersonen KK, stod uppgivna som ombud för AA (se aktbilaga 6). Med anledning av skrivelsen tog den beredningsansvariga, efter samråd med FF, kontakt med JJ den 28 juni 2010 för att utröna hur han ställde sig till informationen om nya ombud i målet. Den beredningsansvariga fick då informationen att JJ hade semester och var tillbaka i tjänst den 12 juli 2010 men att sekreteraren skulle kontakta honom (se aktbilaga 7). JJ återkom samma dag och uppgav att han hade tagit del av skrivelsen tidigare som ett underlag till överklagandet, och att det endast skulle finnas ett ombud i målet, nämligen han. JJ uppgav att han hade fått ytterligare handlingar, troligen de bilagor som hänvisats till i skrivelsen men som inte getts in till kammarrätten, men att han inte hunnit gå igenom dessa innan semestern. För det fall bilagorna återropades skulle biträdet ge in dessa (se aktbilaga 8).

Akten har sedan återlämnats till kansliet för kontroll av när social- och omsorgsnämnden hade sitt nästa sammanträde. Det normala är att socialnämnderna har sammanträden ungefär var tredje vecka. Avdelningen brukar ta hänsyn till detta när svarstiden för yttrande bestäms. När datum för yttrande skulle bestämmas gjordes sannolikt bedömningen att nämnden inte skulle hinna yttra sig i samband

med sammanträdet den 9 juli 2010. Nämnden förelades därför att komma in med skriftligt svar på överklagandet senast den 11 augusti 2010 (se aktbilaga 9).

Nämnden kom emellertid in med sitt yttrande redan den 16 juli 2010, i vilket överklagandet bestreds. Yttrandet var skrivet av kommunjuristen MM, som också företrädde nämnden i förvaltningsrätten. Det kom även in en fullmakt för MM att företräda nämnden i kammarrätten. Av yttrandet framgick bl.a. att AA sedan den 10 juni 2010 befann sig på Hornö behandlingshem. Hemmet tar emot män som har blandmissbruk, svåra psykiska störningar och bedöms vara våldsbenägna. Det framgick också att AA den 2 juli 2010 häktats p.g.a. misstanke om hot och våld mot personal på Hornö behandlingshem samt att han den 3 juli 2010 förflyttats till Gudhemsgårdens behandlingshem i Falköping (se aktbilaga 13).

Med yttrandet kom även in en skrivelse, i vilken MM p.g.a. semester hemställde att målet skulle sättas ut till muntlig förhandling tidigast vecka 34 (se aktbilaga 15). Erfarenhetsmässigt finns det stora fördelar med att parterna i kammarrätten företräds av samma personer som vid förvaltningsrätten. Den 27 juli 2010 kallades parterna till muntlig förhandling den 27 augusti 2010 i vecka 34.

Måndagen den 23 augusti 2010, dvs. fyra dagar före utsatt förhandling, informerades den beredningsansvariga av kansliet att personal från Gudhemsgården hade ringt och uppgett att man inte hade möjlighet att transportera AA till den muntliga förhandlingen och efterfrågade möjligheten att hålla förhandlingen via videokonferens. Möjlighet till videokonferens undersöktes och det konstaterades att den enda sal på kammarrätten som har den nödvändiga tekniken, sal A, var bokad av Svea hovrätt för en fyradagarsförhandling, vilket omöjliggjorde att hålla förhandling den 27 augusti 2010. Den ämnesansvariga och referenten beslutade därför att förhandlingen skulle ställas in. Samma dag tog den beredningsansvariga kontakt med Gudhemsgården för att utröna möjligheterna till transport för AA till Stockholm vid något annat tillfälle. Personal på Gudhemsgården uppgav då att de själva vare sig hade resurser eller möjligheter att transportera AA mot bakgrund av avvikningsrisken. Vidare uppgavs att AA inte var välkommen på det boende som man brukade använda sig av i Stockholm p.g.a. hans tidigare beteende där. Transport kunde vara möjlig med hjälp utifrån men transporten kunde komma att ställas in i sista stund p.g.a. resursbrist, vilket hade skett den dagen inför en förhandling vid Solna tingsrätt (se aktbilaga 26). I sammanhanget bör påpekas att rätten inte har någon möjlighet att begära transport. Det är vårdinstitutionen som ansvarar för transport.

Den 25 augusti 2010 kontaktade den beredningsansvariga JJ, som meddelade att AA var positivt inställd till att medverka vid förhandling via videokonferens. Den beredningsansvariga meddelade att tekniken bara fanns att tillgå i en förhandlingssal på kammarrätten och att salen även används av Svea hovrätt samt att tillgängligheten av salen var avgörande för när förhandlingen skulle kunna hållas via videolänk. JJ uppgav att de önskade förhandling så snart som möjligt och att om det gick att få ett tidigare datum med personlig inställelse så var detta att föredra (se aktbilaga 27).

Eftersom det utifrån den information kammarrätten hade fått fanns stora svårigheter med att transportera AA övervägdes olika alternativ till att hålla muntlig förhandling i Stockholm. Den ämnesansvariga och referenten diskuterade möjligheten att hålla förhandlingen i Falköping, men detta bedömdes inte vara ett realistiskt alternativ. Eftersom AA yrkat muntlig förhandling och åberopat vittesförhör saknades också möjlighet att avgöra målet på handlingarna. De alternativ som kvarstod var att hålla muntlig förhandling med AA närvarande via videokonferens eller i hans utevaro.

Mot bakgrund av att sal A var uppbokad för förhandlingar sattes nytt datum till den 22 oktober 2010, den första möjliga dagen salen var ledig. Denna dag skulle förhandling kunna hållas antingen via videokonferens eller, om transport var möjlig, i AA:s närvaro. Kallelser till förhandlingen skickades ut den 26 augusti 2010.

Samma dag tog referenten kontakt med JJ, eftersom det datum som var möjligt för förhandling låg långt fram i tiden och mycket nära den tidpunkt vid vilken vårdtiden för LVM-vården skulle löpa ut. Kontakten togs för att diskutera förutsättningarna att kunna hålla förhandlingen tidigare, exempelvis genom att förhandlingen hölls i AA:s utevaro. Det fanns salar tillgängliga för förhandling tidigare än den nyutsatta förhandlingsdagen, dock inte med möjlighet till videokonferens. Referenten lämnade förslag på dagar i september när kammarrätten hade möjlighet att hålla förhandling, men JJ var redan uppbokad dessa tider (se aktbilaga 33). I stället för att försöka hitta en alternativ dag för förhandling uppgav biträdet att han skulle återkomma efter kontakt med AA.

JJ återkom den 31 augusti 2010 och uppgav att AA avsåg att återkalla överklagandet (se aktbilaga 33). Den 1 september 2010 kom ett återkallande in på fax och den 2 september 2010 i original. Målet avskrevs från vidare handläggning den 2 september 2010.

Med anledning av att kammarrättens bedömning inte framgick av yttrandet remitterades ärendet på nytt till kammarrätten som anmodades att komma in med ett yttrande som innehöll en sådan bedömning och därvid yttra sig bl.a. om de överväganden som låg till grund för beslutet att ställa in förhandlingen den 27 augusti.

Som svar på remissen hänvisade DD till ett yttrande från den aktuella avdelningen (EE, FF och CC), i vilket anfördes följande.

Enligt 39 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa (LVM) fall ska muntlig förhandling hållas om detta inte är uppenbart obehövligt. Eftersom AA hade begärt muntlig förhandling och att vittnesförhör skulle hållas samt kammarrätten, liksom i de flesta LVM-mål, inte bedömde förhandling vara uppenbart obehövlig, var det inte möjligt att avgöra målet på handlingarna.

Den 23 augusti 2010 kontaktade personal från Gudhemsgården kammarrätten för att meddela att transport av AA till den muntliga förhandlingen den 27 augusti 2010 inte var möjlig. Personalen där såg videokonferens som ett lämpligare alternativ.

Personalen vid Gudhemsgården uppgav till kammarrätten att den inte hade resurser att transportera AA till förhandlingen. Anledningen till detta uppgavs vara att risken för att AA skulle avvika vid besöket i Stockholm var för hög. Ett ytterligare problem som angavs var att AA på grund av sitt våldsamma beteende inte var välkommen till det boende som brukade användas i Stockholm. Hans beteende var av sådant allvarligt slag att Hornö behandlingshem, där han befann sig tidigare, inte kunde ha honom kvar. Det var därför han hade flyttats till Gudhemsgården i Falköping.

Ansvaret för att ordna transport till en förhandling åvilar vårdinrättningen och i viss mån även den vårdade personens ombud. Kammarrätten har varken något ansvar eller några resurser för detta.

För att undvika problemet med övernattning hade förhandlingen eventuellt kunnat flyttas till senare på dagen den 27 augusti 2010, kvar stod emellertid frågan kring transport. Gudhemsgården uppgav att man anlitat Transporttjänsten för transport av AA till en förhandling vid Solna tingsrätt den 23 augusti 2010, men att transporten ställts in i sista stund eftersom Transporttjänsten inte kunde transportera honom. Gudhemsgårdens bedömning var att risken var överhängande att transport inte skulle kunna ske den 27 augusti 2010, och att transport av flera olika skäl sannolikt inte heller skulle kunna ske någon annan dag.

Mot bakgrund av dessa uppgifter ansåg kammarrätten att det var högst osannolikt att förhandling över huvud taget skulle kunna hållas i AA:s närvaro på grund av transportproblemet. Den ämnesansvariga och referenten bestämde i samråd att den utsatta förhandlingen skulle ställas in.

Det normala är att kammarrätten håller sina muntliga förhandlingar i domstolens lokaler. Det är endast i psykiatrimålen som det föreskrivs att förhandlingen ska hållas på sjukvårdsinrättningen. Undantagsvis håller kammarrätten även i andra fall, när det betingas av praktiska skäl, muntlig förhandling på den klagandes bostadsort om den ligger inom kammarrättens domkrets.

Den ämnesansvariga och referenten bedömde att det inte var lämpligt eller realistiskt att i närtid praktiskt ordna så att kammarrätten – med tre domare, två nämndemän och en protokollförare – skulle resa till AA:s vistelseort i Västra Götaland.

Det enda realistiska alternativet var att förhandlingen skulle hållas via videokonferens. Någon ledig sal för videokonferens fanns dock inte att tillgå i kammarrättens lokaler den 27 augusti 2010.

Kammarrätten finner det olyckligt att den första möjliga dagen för förhandling via videokonferens kom att ligga så långt fram i tiden. För det fall transportproblemet hade löst sig på något sätt hade kammarrätten med mycket kort varsel kunnat hålla förhandlingen i sina lokaler.

Kammarrätten anser att handläggningen hos kammarrätten var korrekt.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret, varvid han – genom ombudet LL – uppgav bl.a. att kammarrättens uppgift om att han skulle ha häktats för brott och att han var rymningsbenägen är felaktig.

Därefter hämtades en kopia av kammarrättens arbetsordning in.

Bedömning

Inledning

Förvaltningsrättens handläggning av det aktuella målet har varit föremål för min granskning i JO:s ärende dnr 6188-2010. Jag har i ett beslut i det ärendet uttalat kritik mot förvaltningsrätten för dröjsmål med att meddela dom i målet. Beslutet finns tillgängligt på JO:s hemsida www.jo.se. AA har även framfört klagomål mot socialtjänsten i Södertälje kommun. Klagomålen i denna del är föremål för ställningstagande av justitieombudsmannen Lilian Wiklund och handläggs i JO:s ärende dnr 6332-2010. I det nu aktuella ärendet behandlas alltså endast AA:s klagomål när det gäller kammarrättens handläggning.

Enligt 37 § LVM ska mål och ärenden enligt lagen handläggas skyndsamt. När det gäller förvaltningsrätts handläggning kommer kravet på skyndsamhet i rättens handläggning till uttryck genom vissa i lagen särskilt föreskrivna tidsfrister. Exempelvis föreskrivs i 38 § LVM att förvaltningsrätten som huvudregel ska ta upp ett mål till avgörande inom en vecka från den dag då en ansökan om vård kom in. Några fasta tidsfrister beträffande kammarrättens handläggning föreskrivs emellertid inte i lagen. Däremot gäller självfallet det allmänna skyndsamhetskravet i 37 § LVM även kammarrättens handläggning (se förarbetena till motsvarande bestämmelse i den tidigare lagen om vård av missbrukare i vissa fall, prop. 1981/82:8 s. 98).

I mål om beredande av tvångsvård ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövt (39 § första stycket LVM). Om någon part begär muntlig förhandling, ska sådan hållas. Parterna ska

upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling (andra stycket i nämnda bestämmelse).

Allmänna regler om förfarandet i förvaltningsdomstol finns i förvaltningsprocesslagen (1971:291, FPL). 14 § FPL innehåller föreskrifter om muntliga förhandlingar. Parterna ska kallas till förhandlingen. De får delta i förhandlingen genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring under samma förutsättningar som gäller enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken. Enligt denna bestämmelse ska rätten bedöma om det finns skäl för ett sådant deltagande och därvid, såvitt här är av intresse, särskilt beakta de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättsalen. Ett deltagande genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring får inte ske om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter.

I kammarrättens arbetsordning föreskrivs, med stöd av 20 § förordningen (1996:380) med kammarrättsinstruktion, att mål om tvångsåtgärder mot person ska vara förtursmål.

Handläggningen av överklagandet och kallelsen till den första förhandlingen

AA:s överklagande kom in till kammarrätten den 17 juni 2010. Den 30 juni översändes överklagandet till socialnämnden som gavs tid till den 11 augusti, dvs. nästan en och en halv månad, att yttra sig. Ett yttrande kom dock in den 16 juli. Den 27 juli kallade kammarrätten till en förhandling att hållas en månad senare, den 27 augusti.

Kammarrätten har upplyst att målet bedömdes klart för att begära in yttrande från socialnämnden och sättas ut till muntlig förhandling samma dag som det kom in till domstolen och att målet ”med största sannolikhet” lämnades ut till kansliet ”för sedvanlig handläggning” någon av de närmast påföljande arbetsdagarna.

Det dröjde därefter nästan två veckor innan kammarrätten översände AA:s överklagande till socialnämnden för yttrande. Vad som varit skälet till detta framgår inte av utredningen. Jag konstaterar emellertid att varken det förhållandet att kammarrätten under den tiden tagit emot en skrivelse i målet eller att kammarrätten behövde kontakta socialnämnden för besked om nämndens nästa sammanträde har utgjort ett skäl för att avvakta med kommunikationen. Överklagandet borde i stället ha översänts till socialnämnden i omedelbar anslutning till att målet bedömdes klart för denna åtgärd. Jag har emellertid inte underlag för att kritisera någon enskild befattningshavare för att åtgärden dröjde, men understryker vikten av att åtgärder vidtas snabbt i ett mål som det aktuella. Jag konstaterar vidare att det ytterst är den för målet ansvariga domaren som har att bevaka att de åtgärder som beslutats också skyndsamt verkställs (jfr 15 § förordningen med kammarrättsinstruktion).

I föreläggandet till socialnämnden sattes sista dagen för svar en och en halv månad fram i tiden. Enligt kammarrättens remissvar gjordes ”sannolikt bedömningen att

nämnden inte skulle hinna yttra sig i samband med sammanträdet den 9 juli 2010". Vem som gjorde bedömningen att svarstiden skulle sättas så långt fram eller vad som låg till grund för denna framgår varken av kammarrättens remissvar eller av akten.

Som angetts ovan ska LVM-mål handläggas skyndsamt. De är också förtursmål enligt arbetsordningen. Enligt min mening är det därför inte förenligt med de krav som måste ställas på handläggningen att sätta en så lång tidsfrist. För det fall socialnämnden inte hade hunnit yttra sig inom en kortare frist, hade nämnden haft att begära anstånd med yttrandet och denna begäran hade kammarrätten då fått ta ställning till. Jag kan också konstatera att kammarrättens bedömning i denna del var felaktig eftersom socialnämnden kom in med yttrandet den 16 juli 2010.

Av utredningen framgår vidare att kammarrätten kallade till förhandling först efter det att socialnämnden kommit in med yttrande över överklagandet. Kammarrätten har i sitt remissvar inte närmare berört vad som var orsaken till detta. Eftersom kammarrätten redan inledningsvis bedömde att målet var klart för att sättas ut till förhandling kan jag inte se vilka skäl som kan ha legat till grund för att avvakta med denna åtgärd. Kammarrätten borde i stället ha bestämt tid för förhandling och kallat till denna redan i anslutning till att överklagandet skickades till socialnämnden för yttrande. Inte heller i detta fall har jag underlag för att kritisera någon enskild befattningshavare för att åtgärden dröjde. Jag konstaterar emellertid även i denna del att det ytterst är den ansvariga domarens uppgift att se till att direktiven till kansliet är tydliga samt i förekommande fall följa upp dessa.

Inte förrän den 27 juli 2010 utfärdade kammarrätten kallelser och då kallade kammarrätten till en förhandling den 27 augusti, dvs. två månader och tio dagar efter det att AA:s överklagande kom in till kammarrätten. Som jag uppfattar kammarrätten var skälet till att förhandlingen inte skulle hållas tidigare att socialnämndens ombud, en kommunjurist, skulle ha semester. Kammarrätten har framhållit att "[det] erfarenhetsmässigt finns stora fördelar med att parterna i kammarrätten företräds av samma personer som vid förvaltningsrätten".

Jag kan i och för sig instämma i kammarrättens uppfattning att det är en fördel i de flesta fall att parter företräds av samma personer vid såväl underinstansen som överinstansen. Hänsynen till detta får emellertid inte innebära att ett LVM-mål drar ut onödigt länge på tiden. Detta gäller inte minst när det, som i detta fall, är klagandens motparts ombud som har önskemål om att förhandlingen ska sättas ut vid en tidpunkt relativt lång tid framåt i tiden. Kammarrätten borde därför inte ha tillmötesgått kommunens begäran utan i stället ha kallat till en förhandling vid en betydligt tidigare tidpunkt. Om kammarrätten hade vidtagit åtgärder för att sätta ut målet redan när det bedömdes klart för denna åtgärd, dvs. i anslutning till att överklagandet kom in, synes möjligheten att hitta en tidigare tidpunkt när det anmälda ombudet kunde inställa sig ha varit större. I annat fall hade socialnämnden självfallet fått ordna ett annat ombud till förhandlingen. Att så kunde ske framgår

också av ombudets begäran i saken, där det anges att för det fall kammarrätten inte kunde avvakta med förhandlingen kunde kontakt tas med en annan kommunjurist.

Jag är således mycket kritisk till att kammarrätten inte bestämde en tidigare dag för förhandlingen.

Beslutet att ställa in förhandlingen den 27 augusti

Den 23 augusti 2010 beslutade FF och CC att ställa in förhandlingen. I det första remissvaret har kammarrätten uppgett att anledningen var att behandlingshemmet per telefon meddelat att man inte hade möjlighet att transportera AA till förhandlingen samt att kammarrätten inte heller, på grund av lokalbrist, hade möjlighet att låta AA delta via videolänk vid denna. I sitt andra remissvar har kammarrätten även upplyst att behandlingshemmet meddelat att en transport till en förhandling i en tingsrätt den 23 augusti ställts in i sista stund på grund av att Kriminalvårdens transporttjänst, som anlitas för uppdraget, inte kunde transportera AA och att det var ”problem” med en eventuell övernattning i samband med transporten. Behandlingshemmets bedömning var, enligt remissvaret, ”att risken var överhängande att transport inte skulle kunna ske den 27 augusti, och att transport av flera olika skäl sannolikt inte heller skulle kunna ske någon annan dag”.

Uppgifterna om den inställda förhandlingen vid tingsrätten och om övernattningsproblemen finns dokumenterade i en tjänsteanteckning som upprättats i anledning av ett telefonsamtal med en person vid behandlingshemmet. Detta samtal synes emellertid, enligt vad som bl.a. framgår av kammarrättens första remissvar, ha ägt rum efter det att kammarrätten beslutat att ställa in förhandlingen.

Uppgifterna om möjligheten att transportera AA till förhandlingen den 27 augusti 2010 och om att behandlingshemmet gjort bedömningen att transport sannolikt överhuvudtaget inte skulle kunna ske till förhandlingen framgår emellertid inte av den aktuella tjänsteanteckningen eller i övrigt av akten. Vem som lämnat dessa uppgifter och vem som mottagit dem samt vad som närmare avhandlades har inte framgått av handlingarna i målet eller av kammarrättens remissvar. Jag har inte funnit det meningsfullt att ytterligare utreda omständigheterna i denna del. Jag konstaterar dock att såväl de omständigheter som framkommit vid kontakter med behandlingshemmet som kammarrättens beslut att ställa in förhandlingen borde ha dokumenterats i akten (jfr 23 § förordningen [1979:575] om protokollföring m.m. vid de allmänna förvaltningsdomstolarna).

Dokumentationen är således bristfällig och det framgår inte heller helt klart vilka närmare besked rörande transportproblemen som kammarrätten fick.

Som kammarrätten påpekat har den inte något ansvar för att ordna transport till en förhandling. Detta är i stället vårdinrättningens sak. Det finns i olika författningar, bl.a. LVM, bestämmelser som innebär att en myndighet kan begära biträde av en polismyndighet med t.ex. förflyttning av en person som vårdas med stöd av lagen. I 45 § 4 p. LVM föreskrivs att polismyndigheten ska lämna biträde för att på begäran

av Statens institutionsstyrelse efterforska, hämta eller förflytta någon som ska tas in i hemmet eller som vårdas där med stöd av lagen. Bestämmelsen är tillämplig bl.a. då en patient ska föras till och från en rättegångsförhandling eller motsvarande (JO 1992/93 s. 411, JO:s beslut 2011-01-21 i ärende dnr 3625-2009).

En polismyndighets prövning av en begäran om handräckning är av formell karaktär. Det ankommer således inte på polismyndigheten att pröva behovet eller lämpligheten av handräckningen och polismyndigheten kan inte på den grunden vägra att ge sitt bistånd. Det förekommer att polismyndigheten överlämnar verkställigheten av handräckningsbeslutet till Kriminalvården, som genomför transporten.

Av inhämtade handlingar från Kriminalvårdens transporttjänst framgår att behandlingshemmet hade begärt handräckning med anledning av kammarrättens kallelse till den aktuella förhandlingen och att polismyndigheten också hade beslutat om handräckning samt begärt transporttjänstens hjälp med verkställigheten. I handlingarna finns ingen uppgift om att transporten den aktuella dagen inte skulle kunna verkställas. Däremot framgår att behandlingshemmet underrättade transporttjänsten och polisen om den inställda förhandlingen efter det att kammarrätten underrättat behandlingshemmet. Mot den bakgrunden är det något förvånande att behandlingshemmet – enligt vad som sägs i kammarrättens remissvar – uppgett att man inte hade möjlighet att transportera AA till förhandlingen.

Som framgått ovan är jag mycket kritisk till att kammarrätten inte bestämde en tidigare dag för förhandling än den 27 augusti. När förhandlingen skulle äga rum hade det gått två månader och tio dagar sedan AA:s överklagande kom in. Kammarrätten hade inte handlagt målet i enlighet med skyndsamhetskravet i 37 § LVM. Därför borde det krävas mycket goda skäl för att ställa in förhandlingen och därigenom fördröja handläggningen ytterligare.

Informationen om att en tingsrätt den aktuella dagen tvingats ställa in en förhandling i sista stund på grund av transportproblem kan inte, som jag ser det, läggas till grund för slutsatsen att transport inte heller skulle ha kunnat ske fyra dagar senare till en annan förhandling. Vad gäller transportproblemen i övrigt råder som framgått viss osäkerhet i frågan om vilka besked som lämnats.

Av kammarrättens remissvar framgår att kammarrätten på grund av transportproblemen övervägde att låta AA delta i förhandlingen genom ljud- och bildöverföring men att den sal som hade sådan teknik var upptagen. Tydligt övervägde kammarrätten inte att försöka låna någon annan sal i Stockholmsområdet med motsvarande utrustning. Inte heller övervägde kammarrätten om det fanns förutsättningar att låta AA delta genom enbart ljudöverföring.

Jag anser för egen del att kammarrätten inte hade tillräckligt underlag för att besluta att ställa in förhandlingen och jag är därför kritisk mot att så kom att ske.

Om domstolen i en situation som den aktuella har fog för att ställa in en förhandling, måste emellertid kraftfulla åtgärder vidtas för att snarast försöka få till stånd en ny sådan.

Handläggningen efter att den första förhandlingen ställts in

När förhandlingen hade ställts in utfärdade kammarrätten den 26 augusti 2010 kallelser till en ny förhandling att äga rum den 22 oktober. Skälet till att den sattes ut så långt fram i tiden var att det var den första tidpunkt som en sal där videokonferens kunde anordnas fanns ledig.

Av 20 § LVM framgår att tvångsvård ska upphöra så snart syftet med vården är uppnått och senast när vården har pågått i sex månader. AA hade omhändertagits den 23 april 2010 och tvångsvården kunde således pågå längst till den 23 oktober, vilket var dagen efter det att kammarrätten planerade att hålla förhandlingen via videolänk.

Kammarrätten har uppgett att det ”var högst osannolikt att förhandling över huvud taget skulle kunna hållas i kammarrätten i AA:s närvaro på grund av transportproblemet” samt att det ”enda realistiska alternativet var att förhandlingen skulle hållas via videokonferens”. Mot bakgrund av vad jag nyss sagt om behandlingshemmets möjligheter att ytterst begära polisens bistånd och den formella prövning som då ska ske ifrågasätter jag slutsatsen att det inte skulle vara möjligt att transportera AA till en förhandling. När kammarrätten kom fram till att AA trots det skulle närvara genom ljud- och bildöverföring är det inte godtagbart att skjuta upp förhandlingen som skedde under återopande av att kammarrättens sal för detta ändamål var upptagen. I stället borde kammarrätten ha tagit initiativ till att låna en annan motsvarande sal vid någon domstol i Stockholmsområdet. Slutligen kan jag inte se att kammarrätten heller vid detta tillfälle undersökt möjligheten att låta AA delta genom enbart ljudöverföring.

I den aktuella situationen borde enligt min mening stora ansträngningar ha gjorts för att snabbt få till stånd en ny förhandling. Jag finner det därför mycket anmärkningsvärt att kammarrätten satte ut målet på nytt till ett sammanträde som låg så långt fram i tiden att nästan hela den maximala tiden för tvångsvården passerat.

Av utredningen framgår att CC, efter det att kammarrätten hade utfärdat kallelser, kontaktade AA:s offentliga biträde. Enligt en tjänsteanteckning från samtalet frågade CC om förhandling med vittnesförhör i AA:s utevaro vore en möjlighet, eftersom behandlingshemmet ”alltjämt” inte hade möjlighet att transportera AA till kammarrättens lokaler. Förslag lämnades till biträdet på dagar i september när kammarrätten hade möjlighet att hålla förhandling, dock utan videokonferens, men biträdet var redan uppbokat dessa tider.

Jag kan således konstatera att kammarrätten, efter att den satt ut målet på nytt, gjorde vissa försök att sätta ut målet till ett tidigare tillfälle. Som jag uppfattar det

har emellertid förutsättningen varit att förhandlingen i så fall skulle hållas i AA:s utevaro.

Avslutning

Tvångsvård ska syfta till att genom behövliga insatser motivera missbrukaren så att han eller hon kan antas vara i stånd att frivilligt medverka till fortsatt behandling och ta emot stöd för att komma ifrån sitt missbruk (3 § LVM).

Ett beslut om vård kan, som framgått, pågå under maximalt sex månader och vårdtiden avses endast i undantagsfall uppgå till den tiden (Se Norström m.fl., Nya sociallagarna, kommentaren till 20 §, Zeteo, den 1 januari 2011). Från rättssäkerhetssynpunkt är det därför självfallet av största vikt att en enskild, som är underkastad vård under tvång, snabbt kan få sin sak prövad och, i förekommande fall, också överprövad. Förutsättningarna för att motivera en enskild som motsätter sig tvångsvården till behandling mot sitt missbruk framstår också allmänt sett som sämre innan den enskilde fått sin sak slutligt prövad.

Sammanfattningsvis vill jag säga följande. Tvångsvården av AA kunde pågå längst till den 23 oktober 2010. Kammarrätten fick in målet den 17 juni men lyckades inte erbjuda en prövning förrän den 22 oktober, när endast en dag återstod av den maximala vårdtiden. AA har i sin JO-anmälan skrivit att kammarrätten betagit honom rätten att få sitt överklagande prövat. Det är tyvärr en bra beskrivning av kammarrättens hantering. Handläggningen uppfyller varken allmänna krav på handläggning i domstol eller skyndsamhetskravet i 37 § LVM. Jag är mycket kritisk mot handläggningen och jag är förvånad över att kammarrätten ansett att den varit korrekt.

Med dessa uttalanden avslutas ärendet.